

“เงินเหรียญนิก” ต่างชาติใช้ค้าขายกับสยามยุค ร.4 แต่เกิดปัญหาเพราะอะไร

เงินเหรียญของเม็กซิโก ที่ใช้เป็นสื่อกลางแลกเปลี่ยนสินค้าในสยาม ในภาพระบุปีผลิตคือ ค.ศ. 1840 (พ.ศ. 2383) (ภาพ : Windrain, CC BY-SA 4.0 , via Wikimedia Commons)

ผู้เขียน สุทธาสินี จิตรกรรมไทย เจียจันทร์พงษ์

เผยแพร่ วันพฤหัสบดีที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ.2568

“เงินเหรียญนิก” เป็นเงินสำคัญที่ต่างชาติใช้ค้าขายกับสยามยุครัชกาลที่ 4 แต่เกิดความวุ่นวาย เพราะช่วงหนึ่ง ราษฎรติดออกไม่ยอมรับ จนรัชกาลที่ 4 ต้องทรงออกประกาศแก้ไขปัญหา

เงินเหรียญดังกล่าวเป็นชื่อเรียกเหรียญเงินของเม็กซิโก ที่พ่อค้าชาวต่างชาตินำมาใช้เป็นสื่อกลางซื้อขายสินค้ากับสยามในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 3) และในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4)

เหรียญนิกของเม็กซิโก ที่ครั้งหนึ่งเป็นสื่อกลางแลกเปลี่ยนสินค้าในหลายพื้นที่ทั่วโลก (ภาพ : Wikimedia Commons)

ที่ได้ชื่อว่า “เหรียญนิก” เพราะด้านหนึ่งของเหรียญเป็นรูปนกอินทรีคาบง ส่วนอีกด้านเป็นรูปหมวก ในหมวกมีอักษร LIBERTAD และมีรัศมีเปล่งออกไปโดยรอบ

ขอบเหรียญจากซ้ายไปขวามีรูปดาว 1 ดวงอยู่หน้าตัวเลข ระบุนมูลค่าของเหรียญ เช่น 8R หมายถึง ราคา 8 เรียล ตามด้วยปีที่ผลิต ชื่อย่อของเมือง และโรงกษาปณ์ที่ผลิต ชื่อย่อของผู้อำนวยการโรงกษาปณ์และเจ้าหน้าที่ตรวจสอบ และตัวย่อแสดงความบริสุทธิ์ของเนื้อเงิน

เหรียญนิกของเม็กซิโกผลิตจากเงินคุณภาพดี ลวดลายคมชัด มีน้ำหนักมาตรฐาน อีกทั้งขอบเหรียญเป็นเฟืองปลอมแปลงได้ยาก ทำให้เป็นที่ยอมรับไปทั่วโลก รวมทั้งในสยามยุครัชกาลที่ 3 ต่อเนื่องมาถึงรัชกาลที่ 4

แต่แล้วก็เกิดปัญหาจนได้สมัยรัชกาลที่ 4 เมื่อพ่อค้าต่างชาตินำเหรียญนิกมาแลกเปลี่ยนสินค้าตามปกติ แต่ชาวยุโรปปฏิเสธ บอกจะเอาแต่เงินบาท เพราะไม่เข้าใจน้ำหนักและราคาเงินเหรียญ อีกทั้งเกรงว่าจะใช้สอยยาก กลายเป็นอุปสรรคการค้าไปอย่างนี้ก็ไม่ถึง

รัชกาลที่ 4 จึงทรงมีพระบรมราชโองการ ประกาศอธิบายเรื่องเงินเหรียญนิกเทียบกับเงินสยามว่า

3 เหรียญ เท่ากับเงิน 5 บาท

6 เหรียญ เท่ากับราคาเงิน 10 บาท

12 เหรียญ เท่ากับราคาเงิน 5 ตำลึง

24 เหรียญ เท่ากับราคาเงิน 10 ตำลึง

48 เหรียญ เท่ากับราคาเงิน 1 ชั่ง

เมื่อชาวต่างชาติเข้ามาซื้อของด้วยเงินเหรียญนี้ก็ให้ราษฎรรับ อย่าได้รังเกียจ เงินเหรียญที่รับมาแล้วจะเอามาส่งคลังแลกเอาเงินบาทไปตามกำหนดนั้นก็ได้ จะส่งภาษีอากรตามพิกัดนั้นก็ได้ ถ้าสงสัยว่าจะเป็นเหรียญปลอมจะทิ้งลงฟ้างเสียงก็ได้ หรือจะเผาไฟดูก็ได้

เหรียญบронซ์ของบริษัทดัตช์อินเดียตะวันออก (VOC) ของฮอลันดา ใช้แลกเปลี่ยนสินค้าในดินแดนตะวันออกไกล ในภาพเป็นเหรียญที่ระบุ ค.ศ. 1735 (พ.ศ. 2278) (ภาพ : **Петров Эдуард**, CC BY-SA 4.0 <<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0>>, via Wikimedia Commons)

นอกจากนี้ ยังมีประกาศเทียบเงินต่างชาติอื่นๆ กับเงินสยามอีก อย่างเงินรูปีอินเดีย เงินเหรียญฮอลันดา
เงินรูปีเมืองอินเดีย

7 รูปี เป็นเงิน 5 บาท

14 รูปี เป็นเงิน 10 บาท

28 รูปี เป็นเงิน 5 ตำลึง คือ 20 บาท

56 รูปี เป็นเงิน 10 ตำลึง คือ 40 บาท

112 รูปี เป็นเงิน 1 ชั่ง คือ 80 บาท

เงินเหรียญวิลันดาขนาดใหญ่

13 เหรียญ เป็นเงิน 5 ตำลึง

26 เหรียญ เป็นเงิน 10 ตำลึง

52 เหรียญ เป็นเงิน 1 ชั่ง

หากเป็นเงินย่อยเล็กน้อยกว่าเหรียญที่ออกชื่อข้างต้น หรือเป็นเหรียญหัก หรือเหรียญชำรุด มีตรานายห้างเมือง
จันทบุรี ให้รวมเอาชั่งกับเหรียญหนักเท่า 3 เหรียญนิก แล้วคิดเงิน 5 บาท

เพื่อสร้างความมั่นใจไปอีกชั้น ทางกรมจึงบอกกับราษฎรสยามว่า ชาวต่างชาติเอาเงินเหรียญมาแลกเงินบาทไป
จากคลังแล้วหลายแสนเหรียญ คิดเป็นเงินหลายพันชั่ง และรัชกาลที่ 4 โปรดให้หลอมเงินเหรียญเหล่านี้ให้ทำ
เป็นเงินเหรียญบาทไปแล้วกว่า 5,000 ชั่ง

เหออ้างอิง :

ศูนย์การเรียนรู้แห่งชาติ – BOTLC. “เหรียญนิก : เหรียญต่างชาติในเงินถุงแดง”.

พูนพิศมัย ดิศกุล, หม่อมเจ้า. สิ่งที่ข้าพเจ้าพบเห็น. กรุงเทพมหานคร: อักษรไทย, 2528

เผยแพร่ในระบบออนไลน์ครั้งแรกเมื่อ 22 พฤษภาคม 2568

https://www.silpa-mag.com/history/article_153133